

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת קרח תשע"ח

קרח, און בן פלת, דתן ואבירם, וההבדלים ביניהם

מה ראה קרח לחלוק עם משה?

התורה אומרת: "וַיִּקַּח קָרַח בֶּן יִצְחָק בֶּן קֵהֶת בֶּן לֵוִי" (במדבר טז, א-ב). מה פירוש "ויקח"? מה הוא לקח? או את מי הוא לקח? אומר רש"י בפירוש ראשון: "ויקח קרח - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה" (רש"י סם). הוא טוען שהכהונה היתה צריכה להנתן לו, ולא לאהרן.

עוד אומר רש"י: "מה ראה קרח לחלוק עם משה?" - מה הביא אותו לכל העניין? - "נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו, שנאמר: 'וַיִּבְרָא קֵהֶת, עֶמְרָם וַיִּצְחָק וַחֲבֵרֹן וְעִזְיָאֵל' (שמות ו, יח). עמרם הבכור - נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך (זה משה) ואחד כהן גדול (זה אהרן). מי ראוי ליטול את השניה¹? לא אני, שאני בן יצהר, שהוא שני לעמרם?! והוא מינה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם! הריני חולק עליו ומבטל את דבריו" (רש"י במדבר טז, א). לא רק על נשיאות בני קהת אערער, אלא על כל המינויים כולם. לכן ערער גם על הכהונה².

נתבונן בטענה הזו של קרח, ונשאל: האם זו הפעם הראשונה שבוחרים באליצפן ולא בקרח? אם נבדוק נמצא, שאין זו הפעם הראשונה שבוחרים באליצפן ולא בקרח. כשצריך להוציא את גויותיהם של נדב ואביהוא מן המשכן, קוראים למישאל ואלצפן בני עוזיאל לעסוק במצוה (ויקרא י, ד), ולא לקרח. ממילא, יש לשאול על קרח: למה שם לא מְחִיֵּת? למה אז לא טענת, למה קוראים לבני עוזיאל ולא לך? כנראה התשובה היא, משום שאז לא היה מדובר בנשיאות. היה מדובר רק בקבורת המת. ואם כך, אפשר להשאיר את המצוה למישאל ואלצפן. להיות "חברא קדישא", או זק"א, לא צריכים דוקא אותי... רק כשמדובר בנשיאות בני קהת, אז מתעוררת אצל קרח הטענה, למה בוחרים באליצפן ולא בי.

דוקא שם, אם היה קרח מערער למה אליצפן ומישאל נבחרו להוציא את נדב ואביהוא מן הקודש ולא אני - אולי היה מתקבלת טענתו. אולי משה היה שולח גם אותו להוציא את נדב ואביהוא, ואז אולי גם הוא היה נמנה על האנשים הטמאים שאמרו "לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתֵּי הַקְּרִיב אֶת קְרַבְּן ה' בְּמַעַדוֹ", והקב"ה הסכים על ידם ונתן להם פסח שני. [לפי דעה אחת בחדו"ל, אנשים אלו היו מישאל ואלצפן, שנטמאו מנשיאת גויותיהם של נדב ואביהוא אל מחוץ למחנה, ולכן לא יכלו לעשות את הפסח בחודש ניסן, יחד עם כל ישראל (סוכה כה, א-ב)]. "ראויה היתה פרשה זו - של פסח שני - להאמר ע"י משה כשאר כל התורה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן, שמגלגלין זכות ע"י זכאי" (רש"י במדבר ט, ז). גם קרח היה יכול לזכות בזה, אם היה מצטרף אליהם. אלא

ששם קרח לא מערער. שם הוא יושב בשקט. רק כשצריכים לבחור נשיא לבני קהת, אז הוא מוצא מקום לערער. לכן, גם לו יש פרשה שנקראת על שמו, אבל פרשה גרועה מאד, פרשת קרח. במקום לזכות בפרשת פסח שני, הוא "זוכה" לפרשת קרח.

אינני יודע עד כמה מותר לנו לדבר על קרח. האר"י ז"ל אמר, ש"צדיק פתמך יפח" (תהלים צב, יג) - סופי תיבות קרח (כי יש בקרח גם צד טוב, שהוא מחפש קדושה)³ (כתבי האר"י ז"ל, שער הפסוקים). אבל כפי שהדברים מצטיירים לעינינו, וכפי שמסרו לנו חז"ל, טענתו של קרח לא באה בתם לב, מתוך דרישה אמיתית לעשיית צדק בסדר המינויים, אלא באה מנגיעה אישית⁴. "נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל", כפי שכתב רש"י. לכן התוצאות של אותה דרישה הן קשות כל כך, כפי שמופיע בסוף העניין: "וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ, וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת בְּתִיחֵם וְאֶת כָּל הָאֲדָם אֲשֶׁר לְקָרַח וְאֶת כָּל הַנִּכְוֹשׁ, וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה, וַתִּכַּסַּע עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיִּאֱבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהָל... וְאֵשׁ יִצְאָה מֵאֶת ה', וַתֹּאכַל אֶת הַחֲמִשִּׁים וּמְאַתִּים אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקְּטֹרֶת" (במדבר טז, לב-לה). כולם נשרפים או נבלעים באדמה.

חכמתה של אשת און בן פלת

ובכל זאת, היה גם אדם אחד שפרש בזמן מן העדה הרעה של קרח, וניצל, וזהו און בן פלת. און בן פלת מופיע בתחילת הפרשה כאחד מראשי החולקים על משה רבינו (שם, א), אבל בהמשך הפרשה לא מסופר עליו דבר. לא כתוב שנבלע באדמה עם קרח דתן ואבירם, לא כתוב שנשרף עם עדת קרח - הוא פשוט נעלם. להיכן הוא נעלם? אומרים חז"ל: און בן פלת - אשתו הצילתו. כיצד הצילה אותו? היא אומרת לו טענה פשוטה: מה יצא לך עם תערב במחלוקת הזו? הרי בין אם אהרן יהיה כהן גדול, ובין אם קרח יהיה כהן גדול, מעמדך לא ישתנה. אתה לא תרויח כלום. אם כן, למה לך להתערב בזה⁵? (ע"י סנה' קט, ב) אמנם און בן פלת אומר לה שכבר נשבע לקרח לבוא ולתמוך בו, אבל אשתו מצילה אותו גם מזה. מה עשתה? השקתה אותו יין עד שהשתכר ונרדם, וישבה בפתח האוהל בראש פרוע. אף אחד מאנשי קרח לא מעיז להתקרב לאוהל שאשה שראשה פרוע יושבת בפתחו. ממילא אף אחד לא קורא לאון בן פלת לבוא אל פתח אוהל מועד. און בן פלת ממשיך לישון, ובינתים דתן ואבירם נבלעים באדמה ועדת קרח נשרפים. זהו דבר גדול שעושה אשתו של און בן פלת, מצילה את און בן פלת מהסוף המר שבא על קרח ועדתו.

חז"ל אמרו, שאשתו של און בן פלת היתה הניגוד לאשת קרח. הפסוק אומר: "תִּכְמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה, וְאִנְיֹלֶת

כשישראל נעצרים מול ים סוף בלי אפשרות להמשיך בדרכם, שוב מופיעים דתן ואבירם ואומרים למשה: "הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר תדל ממנו ונעבדה את מצרים" (שם יד, יב). מבאר רש"י: "אשר דברנו אליך במצרים - היכן דברו? ירא ה' עליכם וישפט". ומי אמר את הדברים האלו? דתן ואבירם! (כנ"ל). הרי, שאחרי שראו כבר את עשר המכות שקבלו המצרים, ואחרי שראו את ה' פוסח על בתי בני ישראל במכת בכורות, ואחרי שראו את יציאת מצרים ואת עמוד האש והענן שמלוים את ישראל, עדין הם טוענים: "הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים"! ... רואה שטעית כשדברת אל פרעה? לא היה צריך לדבר אל פרעה!

אחר כך עברו את ים סוף בהצלחה, ראו שמי מרה התמתקו, ויש ש'לו ויש מן, אבל גם זה לא משכנע אותם. אם משה אומר לא להותיר מהמן, צריך דווקא כן להותיר מהמן (שם טז, כ ורש"י שם). הנסיון הזה נכשל. כי מה קורה? - ויגרם תולעים ויבאש" (שם). ואף על פי כן כשמשה אומר שבשבת לא יהיה מן, הם הולכים לבדוק אולי גם בשבת ירד מן, לנסות להוכיח שמשה טעה (שם, כז). גם הנסיון הזה נכשל. וינהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט, ולא מצאו" (שם). ובכל זאת, דתן ואבירם נשארים בדרך שלהם. הקו המנחה אצלם - לעשות ההפך ממה שאומר משה רבינו. כאותו גבאי שהיה מסוכסך עם השמש, וכשהשמש הכריז בליל ראש חודש "יעלה ויבוא", צעק הגבאי: "לא יעלה ולא יבוא"!

אם משה אומר כך, דתן ואבירם צריכים לומר את ההפך! מה הטענה האחרונה של דתן ואבירם כלפי משה רבינו, לפני שנבלעו באדמה? - "המעט פי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש למה מיתנו בדרך, פי תשתרר עלינו גם השתרר? אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו וכו' (במדבר טז, יג) וקשה: הרי הגזרה שיוצאי מצרים ימותו במדבר ולא יכנסו לארץ ישראל נגזרה במעשה המרגלים (שם יד, כט), ומדוע נזכרים דתן ואבירם להתלונן על כך רק עכשיו, במעשה קרח?⁷ התשובה היא, כנראה, שלאחר מעשה המרגלים כל ישראל נכנעו לפני משה, ולכן גם דתן ואבירם אינם מעזים לדבר נגדו. אבל עכשיו, במעשה קרח, שיש כבר מי שמערער על משה רבינו - זוהי הזדמנות מתאימה גם בשבילם לפתוח את הפה, למרות שהערעור שלהם על משה הוא בשטח אחר לגמרי.⁸

קשה להבין זאת. אנשים שעמדו במעמד הר סיני וצעקו "נעשה ונשמע" - מה שמעסיק אותם עד יומם האחרון זה איך להכפיש ולהשמיץ את משה רבינו כמה שיותר, רק בגלל שלפני כמה עשרות שנים הוא הפריע להם פעם אחת להתקוטט בחפשויות! ... הם ההיפך הגמור מאשתו של און בן פלת, שאומרת לבעלה, למה לך לריב ללא תכלית. הם רבים ללא תכלית. לא רוצים להיות כהן גדול, לא מבקשים להקטיר קטורת, רבים רק כדי שתהיה מריבה. לאחרים עוד היתה איוו נקודה של "לשם שמים", אבל לדתן ואבירם כנראה לא היתה אפילו הנקודה הזו. הם לא שייכים לעדת קרח, הם מחלוקת בפני עצמם. מחלוקת לשם מחלוקת, לא לשם שום דבר אחר.

בְּיַדֶּיהָ תְּהַרְסֶנּוּ" (משלי יד, א). ודרשו חז"ל: "חַכְמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה" - זו אשתו של און בן פלת. "וְאִנּוֹלֶת בְּיַדֶּיהָ תְּהַרְסֶנּוּ" - זו אשתו של קרח (סנה' קי, א). אשת קרח היתה זו שגרמה לכל המהומה, כפי שמובא בגמרא (שם); פיתתה את בעלה למרוד במשה רבינו ולדרוש את הכהונה לעצמו, וגרמה בזה למות בעלה וכל עדתו. ואילו אשת און בן פלת, גם לאחר שבעלה היה שקוע במחלוקת, הצליחה להוציאו ממנה ולהצילו. אין טעם להפסיד סתם את העולם הבא, להתקוטט רק לשם קטטה.

אני חושב לעצמי הרבה פעמים, שעצתה של אשת און בן פלת צריכה לשמש לנו כדגם לחיקוי. יש לפעמים מחלוקות וויכוחים בין רבנים או בין גופים אחרים, ואדם נמשך לפעמים להתערב במחלוקת. אדם צריך לומר לעצמו במקרה כזה, מה שאמרה אשת און בן פלת לבעלה: למה לי להתערב בזה? בשלמא כשמישהו רב איתי, אז בעל כרחי אני צד בויכוח. אבל כשאינני צד בויכוח, למה לי להתערב? הרי רב ראשי לא אהיה מזה, וגם רשכבה"ג לא אהיה מזה, אז למה לי להתקוטט? אם פלוני חושב שהוא הגדול, יהא כך. ואם אלמוני שכנגדו חושב שהוא הגדול, יהא כך. למה לי להכניס את הראש לזה? זהו דבר מאד יעיל בחיים, לנהוג כעצתה של אשת און בן פלת. לא להתערב במחלוקות שאין לנו שום סיבה להתערב בהן.

גם במחלוקות בין תלמידי חכמים לא כדאי להתערב. כמובן, אינני מדבר על מחלוקת בהלכה. בזה טוב מאד להתערב. מחלוקת רש"י ותוספות, או מחלוקת הרמב"ם והראב"ד, במחלוקות כאלה כדאי מאד להתערב. אבל במחלוקות אישיות לא כדאי להתערב. ממחלוקות אישיות צריך לברוח כמו מאש.⁶

דתן ואבירם - מה להם ולעדת קרח?

הנה, חוץ מקרח ובני עדתו, וחוץ מאון בן פלת ואשתו, יש עוד קבוצה שלישית בסיפור הזה; קבוצה בת שני אנשים בלבד, ושמן - דתן ואבירם. דתן ואבירם הם ענוים גדולים מאד! ... לא שואפים לכהונה גדולה, ולא באים אל פתח אוהל מועד להקטיר קטורת (כיון שהיו משבט ראובן, ולא משבט לוי שנבחר לעבודת המשכן). מה הם בכל זאת רוצים? למה הם מתערבים כאן? הם רוצים דבר אחד פשוט - לחרף ולגדף את משה רבינו! "וַיִּדְתָּן וַאֲבִירִים יִצְאוּ נֹצְבִים פֶּתַח אֶהְלִיָּהֶם" (במדבר טז, כז) - לחרף ולגדף! (רש"י שם) זו דרכם ממצרים ועד הנה. מיום שמשה רבינו מוכיח אותם על שהם מכים זה את זה (עי' רש"י שמות ב, יג), הם "נעלבים", ומנצלים כל הזדמנות אפשרית להכפיש ולהשמיץ את משה רבינו. תחילה הלכו לפרעה והלשינו על משה, שהוא זה שהרג את המצרי (עי' רש"י שם, טו). אח"כ, כשמשה ואהרן מדברים עם פרעה, ובעקבות כך מכביד פרעה את השעבוד על ישראל, הם מופיעים וטוענים: "יָרָא ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט, אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת רִיחֲנֹנוּ בְּעֵינֵי פְרֵעָה וּבְעֵינֵי עַבְדֵּי לָתֵת חֶרֶב בְּיָדְכֶם לְהַרְגֵנוּ!" (שמות ה, כא. ועי' רש"י שם, כ) אתם אשמים בהכבדת השעבוד, ועל כך תענשו מן השמים! (לא מעניין אותם שמה ואהרן באו אל פרעה בשליחות ה', ולא מיזמתם).

נס פריחת מטה אהרן - לשם מה?

אחרי כל מה שקורה עם קרח, ולאחר שישראל התלוננו "אֲתֶם הִמַּתֶּם אֶת עַם ה'"⁹ (במדבר יז, ו) ונענשו על כך במגפה שכילתה עוד "אֲרַבְעָה עָשָׂר אֶלְפֵי וּשְׁבַע מֵאוֹת (איש) מִלֶּבֶד הַמַּתִּים עַל דְּבַר קֶרַח" (שם, יד), אומר ה' למשה: "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְקַח מֵאֲתָם מִטָּה מִטָּה... מֵאֵת כָּל נְשִׂאֵיהֶם לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת, אִישׁ אֶת שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל מִטָּהוּ, וְאֵת שֵׁם אֲהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל מִטָּה לְוִי... וְהִנַּחְתֶּם בְּאֶהָל מוֹעֵד... וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר בּוֹ מִטָּהוּ יִפְרֹחַ, וְהִשְׁפִּי מִעֲלֵי אֵת תְּלַנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִם עֲלֵיכֶם" (שם, יז-כ). וקשה לכאורה: הרי ישראל ראו כבר הרבה נסים. ראו עשר מכות במצרים, ראו עמוד אש ועמוד ענן, ראו את קריעת ים סוף, מעמד הר סיני, מן, שָׁלוֹ, מלחמת עמלק ועוד, ובכל זאת ישראל מתנכחים עם משה רבנו ומתחצפים אליו. וא"כ מה יועיל עוד מופת אחד? למה דווקא מופת זה ימנע את הויכוח עם משה ועם אהרן?

חשבתי, אולי מותר לומר, שנס זה מתייחס במסויים אל טענתו של קרח. קרח הרי טען שמצד היחוס הנשיאות מגיעה לו, ולא לאליצפן. אומר הקב"ה: היחוס לא קובע כאן. הנה, שנים עשר מקלות, כולם שוים זה לזה, לשום מקל אין יחוס יותר מלחבירו, ובכל זאת רק מטה אחד פורח. למה? כי כך ה' קבע. הרי שיחוס קובע, אלא בחירת ה' קובעת.

מתי יחוס טוב עלול דוקא להזיק?

אם ביחוס עסקינן - רש"י אומר בתחילת הפרשה: "וַיִּקַּח קֶרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קֵהֶת בֶּן לֵוִי - ולא הזכיר בן יעקב. שבקש יעקב רחמים על עצמו, שלא יזכר שמו על מחלוקתם". כך הרי ביקש יעקב אבינו כשבירך את שמעון ולוי ביום מותו: "בְּסֹדֶם אֶל תָּבֹא נַפְשִׁי, בְּקִהְלֶם אֶל תִּחַד כְּבֹדִי" (בראשית מט, ו). "בְּסֹדֶם אֶל תָּבֹא נַפְשִׁי - זה מעשה זמרי. כשנתקבצו שבטו של שמעון להביא את המדינית לפני משה, ואמרו לו זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך - אל יִזְכַּר שְׁמִי בדבר, שנאמר: זְמָרִי בֶן סְלוּא נְשִׂיא בֵּית אָב לְשִׁמְעוֹנִי (במדבר כה, יד), ולא כתב בן יעקב. בְּקִהְלֶם - כשיקהיל קרח, שהוא משבטו של לוי, את כל העדה על משה ועל אהרן, אֶל תִּחַד כְּבֹדִי - שָׁם, אל יתיחד עמהם שמי, שנאמר: קֶרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קֵהֶת בֶּן לֵוִי, ולא נאמר בן יעקב" (רש"י בראשית שם). לא רצה שיכתב וַיִּזְכַּר בתורה בזמרי וקרח הם מבני בניו ומתייחסים אליו.

רגילים להסביר, שיעקב התפלל כאן עבור עצמו. ואולם מחכם אחד שמעתי לבאר, שיעקב ביקש כאן עבור שמעון ולוי, שלא יזכר שמו במעשים שעשו, כדי שלא יגדל הקטרוג עליהם: הרי מצאצאי יעקב אתם! ואיך עשיתם מעשה כזה, להתחצף כל כך כנגד משה רבינו, שכל דבריו מפי הגבורה! משל למה הדבר דומה? לגנב שהובא בפני שופט, והסנגור שמגן על הגנב אמר לשופט: "אבקש מכבוד השופט להתחשב בכך, שאביו של אדם זה היה אדם ישר מאד כל ימיו!" אמר השופט: "אם כך, הרי יש להחמיר בדינו של גנב זה עוד יותר! בשלמא אם אביו היה גם כן גנב, היה מקום להתחשב בכך, שכן גנב זה לא ראה מימיו דרך אחרת. אבל אם אביו היה אדם ישר, וחינך גם את בניו להיות אנשים ישרים, למה נהיה הבן גנב?"... "זכות אבות" הופכת להיות קטרוג לאדם, אם הוא אינו ממשיך ללכת בדרכים הטובות שהלכו בהן אבותיו¹⁰.

אנו אומרים בראש השנה (בסוף ברכת "זכרונות"): "כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם, ועקדת יצחק לזרעו היום תזכור". יש מן הפוסקים שכתבו לומר "ועקדת יצחק לזרעו של יעקב היום תזכור" (עי' 'משנה ברורה' סי' תקצ"א ס"ק י"ב), כדי שיהיה ברור מלשון התפלה, שאנו מבקשים מה' לזכור את זכות עקדת יצחק רק לזרעו של יעקב, ולא לזרעו של עשו, [שגם הוא היה בנו של יצחק]. אבל מורי ורבי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל אמר שאין צורך בתוספת זו. אפשר לבקש שגם לזרעו של עֵשָׂו יזכור ה' את עקדת יצחק! לזרעו של יעקב יזכור ה' שהם ממשיכים בדרך אבותיהם, ואילו לזרעו של עֵשָׂו יזכור ה' שהם אינם ממשיכים בדרך אבותיהם. אותו דבר עצמו שהוא זכות בשבילנו, הוא קטרוג בשבילם. אמנם לפי אלה שגורסים "היום ברח מיס תזכור" אי אפשר לכוין כפי שהציע הגרש"ז זצ"ל, אבל אם אומרים רק "היום תזכור", שייך באמת לכוין כך. זְכוּר לזרעו של יעקב שהוא ממשיך בדרך האבות, וזְכוּר לזרעו של עשו שהוא סטה לחלוטין מדרך האבות. נקוה באמת שהקב"ה יזכור לנו זכות אבות ברחמים, יזכור לנו שאנו משתדלים ללכת בדרך האבות, מאמינים בה', שומרים את מצוות התורה, לומדים תורה, ובזכות זה הקב"ה ישלח לנו גאולה שלמה במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי שטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

1. את המינוי הבא - נשיאות על בני קהת.
2. אבל על מינויו של משה עצמו למלך לא ערער. כי זה היה דבר המוסכם על הכל שמינוי זה מגיע למשה, ולא היה מוצא מי שיסכים להצטרף אליו לערער על כך.
3. וכן נרמז בזה, "שבסוף תיקון העולם גם הוא יתוקן" ("עץ יוסף" על מדרש רבה בפרשתנו, פרשה י"ח סוף אות יג [יא]). וכן דקדק השל"ה

מהמשנה, דרך לגבי "עדת" קרח נחלקו תנאים אם יש להם חלק לעוה"ב או לא (סנה' קח, א). ומשמע דעל קרח עצמו לא נחלקו, ולכ"ע יש לו חלק לעוה"ב (של"ה פרשת קרח אות ט"ו בהגה"ה).

4. אם היה קרח פועל בתם לב, היה מבין שמינויו של אליצפן נעשה על פי הדיבור, ולא היה בא בטענות על משה שעיוות את סדר המינויים הראוי.

5. ומה שאון בן פלת לא חשב בעצמו על החשבון הפשוט הזה, אפשר שזהו מפני שיצר הרע של "מחלוקת" מושך את האדם להתערב ולהכנס למחלוקת גם כשהיא אינה נוגעת לו כלל. ויצר זה מסמא את עיניו של האדם, שלא לראות שלא יצא לו מזה שום דבר. רק אדם מבחוץ, שאינו שקוע במחלוקת, הוא יכול לגרום למי ששקוע בתוך המחלוקת לחזור ולהביט על הדברים בצורה מפוקחת.

6. ידועה השאלה על הפיוט "חד גדיא" שבהגדה של פסח: הרי השונרא עשה שלא כדין כשאכל את הגדיא שאינה שלו, וא"כ צדק הכלב שנשך את השונרא, ומעתה לא טוב עשה החוטרא שהכה לכלבא, ויפה עשה האש ששרף לחוטרא, וא"כ לא צדקו המים שכיבו את האש, והיטיב לעשות השור בשותתו את המים, ולפ"ז לא טוב עשה השוחט דשחט לתורא, ונמצא דצדק מלאך המות ששחט לשוחט, ומעתה למה הרג הקב"ה את מלאך המות אשר צדק בפעלו. והתשובה היא, שאע"פ שהשונרא עשתה מעשה רע ולא צדקה, אבל כשיש ריב בין בעל הבית לשונרא, מי ביקש מהכלב להתערב לעשות משפט, אין זה אלא מפני שהכלבים חצופים הם, ומתעברים על ריב לא להם (עי' משלי כו, יז), ולפי"ז לא נכון עשה הכלב שנשך את השונרא, ומעתה התהפכה כל השלשלת, שטוב עשה החוטרא שהכה לכלבא, וכן הלאה. ושפיר צדיק ה' בכל דרכיו. [ובלשון אחרת יש אומרים, שלא התהפכה כל השלשלת, אלא הכלבא וכל הבאים אחריו, כולם לא טוב עשו שהתערבו במחלוקת לא להם, ורק הקב"ה שהוא שופט כל הארץ ולו המשפט, הוא היחיד שפעל כדין להעניש את מי שצריך להענישו].

7. השאלה היא אליבא דשיטת רש"י (במדבר טז, ד) והרמב"ן (שם, א), שמעשה קרח היה לאחר מעשה המרגלים. אבל לשיטת האב"ע (שם), מעשה קרח היה לפני מעשה המרגלים, ואין כאן שאלה.

8. ועי' "אור החיים" שדקדק מלשון הכתוב, "שהן הנה היו סיבה לכל מעשה קרח... ואפשר שגם את קרח הם החטיאוהו... גם בליעת קרח ואכילת האש מאתים וחמישים איש - הם היו סיבה למאורע מתחלה ועד סוף" (אוה"ח במדבר כו, ט).

9. עי' אב"ע, רשב"ם, רמב"ן וספורנו שביארו כל אחד ע"פ דרכו, מה היתה תלונת בני ישראל בזה.

10. וכמו שכתב השל"ה (תורה שבכתב, סוף פר' בחוקותי): "וְנִכְרְתִי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְכו' (ויקרא כו, מב). וקשה: הרי זה הפסוק הוא של נחמה, ועדין לא גמר הקללות, ואיך הפסיק בפסוק של נחמה בתוך הקללות? וקבלתי, כי אף זה הפסוק הוא מתוכחת מוסר. כי אינו דומה רשע בן רשע החוטא, לרשע בן צדיק. כי הרשע בן צדיק עונשו מרובה, שראה אביו מתנהג בחסידות והוא אין מנהג אבותיו בידיו... על זה אמר אני אזכור לך אלו הדברים לכף חובה, שאתה מזרע אבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, וגם "וְהֶאֱרַץ אֶזְרָא" (שם), כי נתתי לך ארץ ישראל שאוירא דא"י מחכים, ועל כל זאת לא הלכת בדרך ישר". עכ"ל. ועי' בגמ' (מנחות נג, א), שרב פרידא קילל את מי שהוא בר אבהן ולא בר אוריין (כלומר, שאבותיו תלמידי חכמים גדולים, והוא לא), מפני שהיה לו ממי ללמוד, ולא למד, וזה חמור יותר ממי שאינו בר אבהן ואינו לומד (עי' מהרש"א שם).